

40. rocznica śmierci Arnoldda Apa i Eddy'ego Mofu

26 kwietnia 2024

26 kwietnia 1984 roku indonezyjskie siły specjalne zamordowały Arnoldda Apa, zachodniopapuaskiego muzyka i antropologa pozostającego do dziś jednym z symboli przebudzenia kulturalnego w Papui Zachodniej. Arnold Ap jest jednym z setek tysięcy Zachodnich Papuasów, którzy ponieśli śmierć i trwałe okaleczenia od czasu gdy administracja Indonezji wkroczyła do Papui Zachodniej, zachodniej części Nowej Gwinei, rozpoczynając trwający do dzisiaj, okres zaboru tych ziem.

W kwietniu 1969 roku Arnold Ap, wziął udział w demonstracji Zachodnich Papuasów w Jayapurze, którzy przybyli pod lokal, w którym mieszkał Ortiz Sanz, wysłannik ONZ do Indonezji i Zachodniej Nowej Gwinei. Zgromadzeni domagali się przeprowadzenia referendum zgodnie z regułą „jeden człowiek, jeden głos”, w której mieszkańcy terytorium samodzielnie zadecydują, czy chcą być częścią Indonezji, czy utworzą niepodległe państwo. Zachodni Papuasi zostali zignorowani, a ich ziemie po sfinansowanym przez indonezyjskie służby plebiscycie przekazano pod administrację Indonezji.

W latach 1970. Arnold Ap zaangażował się w zachowanie tożsamości papuaskiej na polu kultury. Jako antropolog został kustoszem Uniwersytetu Cenderawasih, nawiązawszy jednocześnie współpracę z etnomuzykologiem Samą Kapisą zainaugurował działalność folkowych grup muzycznych, najpierw Manyori, a następnie Mambesak. Arnold Ap i jego współpracownicy zbierali tradycyjne, powoli zapominane pieśni, początkowo z regionu Biak/Numfor, a później z wielu innych regionów kulturowych Papui Zachodniej. Zespół Mambesak występujący przy akompaniamencie tradycyjnych bębnów tifa i ukalele, stał się znany nie tylko wśród Papuasów, ale w całej Indonezji.

Arnold Ap, a także jego współpracownicy, tacy jak Sam Kapisa czy Eduard „Eddy” Mofu swoją działalnością przeciwstawiali się uniformizacji i tworzyli pomost porozumienia między różnymi regionami etnicznymi Papui Zachodniej, której przedstawiciele i wyraziciele w muzyce Mambesak odnajdywali wspólne melanezyjskie dziedzictwo Papui Zachodniej, odmienne od żywiołu jawańskiego, sundajskiego czy wschodnioindonezyjskiego. Wobec tego Mambesak przyczyniał się do podtrzymania i rewitalizacji zachodniopapuaskiego nacjonalizmu. Pieśni intonowane przez Mambesak wywoływały tęsknotę za ojczystą ziemią i pobudzały sentyment do rdzennej kultury, a ta w połowie XX wieku zdawała się ustępować przed przemocą symboliczną, a potem fizyczną, jakie przyniosły ze sobą kolonializmy holenderskie, indonezyjskie.

Członkowie zespołu Mambesak znaleźli się pod lupą indonezyjskich sił bezpieczeństwa. Byli aresztowani i przesłuchiwani. Z końcem listopada 1983 roku ten sam los spotkał Arnolda Apa, a kilka miesięcy później jego kuzyna Eduarda Mofu. Ten ostatni mógł wyjść z więzienia, ale wierny tradycji pokrewieństwa, pozostał przy swym członku rodziny. W kwietniu obydwójce zamordowani zostali przez indonezyjskie siły specjalne Kopassus; ciało Arnolda Apa znalezione zostało na

plaży.

John Kraar, członek indonezyjskich, mobilnych brygad policji (Brimob), który zdezerterował i sam opuścił Papuę Zachodnią, trafiając do obozu dla uchodźców w Vanimo, zeznał później, że Arnold Apa był traktowany przez indonezyjskie służby jako osoba szczególnie niebezpieczna ze względu na grę w Mambesak. Chciano go skazać na karę śmierci lub dożywocie, lecz nie udało się znaleźć żadnych formalnych podstaw umożliwiających uzyskanie takiego wyroku w sądzie. Wobec tego użyto się specjalnych do dokonania pozasądowej egzekucji.

Po śmierci Arnolda Apa, członek Mambesak, Constantinopel Ruhukail napisał i rozesłał pięciostronicowy esej na okoliczność śmierci lidera zespołu. Ruhukail podkreślił w nim, że reakcja państwa na projekt Arnolda Apa ujawniła jego granice w stosunku do własnego rządowego projektu kulturalnego. Prace Apa były najwyraźniej zgodne z linią indonezyjskiego rządu dążącego do inwentaryzacji prowincjonalnej kultury w kierunku zunifikowanej kultury narodowej, ale motywacje obu stron nie były zbieżne. Repertuar Mambesaku został kulturowo ograniczony do pieśni i tańców uważanych za tradycyjne i pochodzące z wewnątrz Papui Zachodniej. Ograniczony charakter repertuaru wyobrażał pewną ciągłość kulturową i wynosił na piedestał nadrzędność

zachodniopapuaskiej kultury jako alternatywnej tożsamości. To ostatecznie było zaś nie do pogodzenia z indonezyjską ideologią narodową uosabianą przez pięć zasad „Pancasila”.

Zamordowanie Arnolda Apa i Eduarda Mofu, zbiegło się w czasie z wybuchem powstania w Jayapurze. W oczekiwaniu na narodziny czwartego syna, żona zamordowanego antropologa i muzyka Corrie Ap, wraz z trzema synami zbiegła przez granicę do Papui-Nowej Gwinei, uzyskując ostatecznie azyl w Królestwie Niderlandów. Oridek Ap, Raki Ap i Erisham Ap do dnia dzisiejszego kultywują muzyczne tradycje swojego ojca i pozostają aktywnymi uczestnikami ruchu niepodległościowego Papui Zachodniej. Oridek Ap był w Polsce w 2009 i 2015 roku. Erisham Ap pojawił się w Polsce w roku 2015 i 2019, w drugim przypadku towarzyszył mu Raki Ap. W 2015 roku Oridek Ap i Erisham Ap patronowali inauguracji polskiego oddziału kampanii na rzecz niepodległości Papui Zachodniej – Free West Papua Campaign Poland.

Autorstwo: Damian Żuchowski

Dla Wolnedia.net i Free West Papua Campaign Poland

LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA:

Damian Żuchowski, [„Arnold Ap – Śmierć Człowieka Kultury”](https://wolnedia.net/arnold-ap-smierc-czlowieka-kultury/),
<https://wolnedia.net/arnold-ap-smierc-czlowieka-kultury/>